

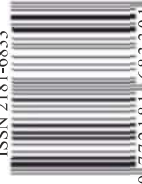

ISSN 2181-6833

PEDAGOGIK MAHORAT

12
2024

ISSN 2181-6833

9 772181 683301

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal

12-son (2024-yil, dekabr)

Jurnal 2001-yildan chiqa boshlagan

Buxoro – 2024

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal 2024, № 12

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi OAK Rayosatining 2016-yil 29-dekabrda qarori bilan **pedagogika** va **psixologiya** fanlari bo‘yicha dissertatsiya ishlari natijalari yuzasidan ilmiy maqolalar chop etilishi lozim bo‘lgan zaruriy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

Jurnal 2001-yilda tashkil etilgan.

Jurnal 1 yilda 12 marta chiqadi.

Jurnal O‘zbekiston matbuot va axborot agentligi Buxoro viloyat matbuot va axborot boshqarmasi tomonidan 2016-yil 22-fevral № 05-072-sonli guvohnoma bilan ro‘yxatga olingan.

Muassis: Buxoro davlat universiteti

Tahririyat manzili: 200117, O‘zbekiston Respublikasi, Buxoro shahri Muhammad Iqbol ko‘chasi, 11-uy.
Elektron manzil: nashriyot_buxdu@buxdu.uz

TAHRIR HAY‘ATI:

Bosh muharrir: Adizov Baxtiyor Rahmonovich – pedagogika fanlari doktori, professor

Mas’ul kotib: Sayfullayeva Nigora Zakiraliyevna – pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

Xamidov Obidjon Xafizovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Begimqulov Uzoqboy Shoyimqulovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Navro‘z-zoda Baxtiyor Nigmatovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Ibragimov Xolboy Ibragimovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Rasulov To‘lqin Husenovich, fizika-matematika fanlari doktori (DSc), professor

Yanakiyeva Yelka Kirilova, pedagogika fanlari doktori, professor (N. Rilski nomidagi Janubiy-G‘arbiy Universitet, Bolgariya)

Andriyenko Yelena Vasilyevna pedagogika fanlari doktori, professor (Novosibirsk davlat pedagogika universiteti Fizika, matematika, axborot va texnologiya ta’limi instituti, Novosibirsk, Rossiya)

Romm Tatyana Aleksandrovna pedagogika fanlari doktori, professor (Novosibirsk davlat pedagogika universiteti Tarix, gumanitar va ijtimoiy ta’lim instituti, Novosibirsk, Rossiya)

Chudakova Vera Petrovna, psixologiya fanlari nomzodi (Ukraina pedagogika fanlari milliy akademiyasi, Ukraina)

Hamroyev Alijon Ro‘ziqulovich – pedagogika fanlari doktori (DSc), professor

Qahhorov Siddiq Qahhorovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Mahmudova Muyassar, pedagogika fanlari doktori, professor

Kozlov Vladimir Vasilyevich, psixologiya fanlari doktori, professor (Yaroslavl davlat universiteti, Rossiya)

Tadjixodjayev Zokirxo‘ja Abdusattorovich, texnika fanlari doktori, professor

Amonov Muxtor Raxmatovich, texnika fanlari doktori, professor

O‘rayeva Darmonoy Saidjonovna, filologiya fanlari doktori, professor

Durdiyev Durdimurod Qalandarovich, fizika-matematika fanlari doktori, professor

Mahmudov Nosir Mahmudovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Olimov Shirinboy Sharofovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Chariyev Irgash To‘rayevich, pedagogika fanlari doktori, professor

Qiyamov Nishon Sodiqovich, pedagogika fanlari doktori (DSc), professor

Shomirzayev Maxmatmurod Xuramovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Ro‘ziyeva Dilnoza Isomjonovna, pedagogika fanlari doktori, professor

Qurbonova Gulnoz Negmatovna, pedagogika fanlari doktori (DSc)

To‘xsanov Qahramon Rahimboyevich, filologiya fanlari doktori (DSc), professor

Nazarov Akmal Mardonovich, psixologiya fanlari doktori (DSc), professor

Dilova Nargiza Gaybullayevna, pedagogika fanlari doktori (DSc), professor

Jumayev Rustam G‘aniyevich, siyosiy fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Nurulloev Firuz No‘monjonovich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

Navruz-Zoda Layli Baxtiyorovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Fayziyeva Umida Asadovna, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Xalikova Umida Mirovna, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ МАСТЕРСТВО

Научно-теоретический и методический журнал

№ 12, 2024

Решением Высшей аттестационной комиссии при Кабинете Министров Республики Узбекистан от 29 декабря 2016 года журнал включён в перечень изданий, рекомендованных для публикации научных результатов статей по направлениям «Педагогика» и «Психология».

Журнал основан в 2001 году.

Журнал выходит 12 раз в год.

Журнал зарегистрирован Бухарским управлением агентства по печати и массовой коммуникации Узбекистана.

Свидетельство о регистрации средства массовой информации № 05-072 от 22 февраля 2016 г.

Учредитель: Бухарский государственный университет

Адрес редакции: 200117, Узбекистан, г. Бухара, ул. Мухаммад Икбол, 11.

E-mail: nashriyot_buxdu@buxdu.uz

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Главный редактор: Адизов Бахтиёр Рахманович – доктор педагогических наук, профессор

Ответственный редактор: Сайфуллаева Нигора Закиралиевна – доктор философии педагогических наук (PhD)

Хамидов Обиджон Хафизович, доктор экономических наук, профессор

Бегимкулов Узакбай Шаимкулович, доктор педагогических наук, профессор

Навруз-заде Бахтиёр Нигматович, доктор экономических наук, профессор

Ибрагимов Холбой Ибрагимович, доктор педагогических наук, профессор

Расулов Тулкин Хусенович, доктор физико-математических наук, профессор

Янакиева Елка Кирилова, доктор педагогических наук, профессор (Болгария)

Андрienko Елена Васильевна (Институт физико-математического, информационного и технологического образования НГПУ, Новосибирск, Россия)

Ромм Татьяна Александровна (Институт истории, гуманитарного, социального образования ФГБОУ ВО НГПУ, Новосибирск, Россия)

Чудакова Вера Петровна, кандидат психологических наук (Национальная академия педагогических наук Украины, Украина)

Хамроев Алижон Рузикулович, доктор педагогических наук (DSc), профессор

Каххаров Сиддик Каххарович, доктор педагогических наук, профессор

Махмудова Муяссар, доктор педагогических наук, профессор

Козлов Владимир Васильевич, доктор психологических наук, профессор (Ярославль, Россия)

Таджиходжаев Закирходжа Абдусаттарович, доктор технических наук, профессор

Аманов Мухтор Рахматович, доктор технических наук, профессор

Ураева Дармоной Саиджановна, доктор филологических наук, профессор

Дурдиев Дурдимурод Каландарович, доктор физико-математических наук, профессор

Махмудов Насыр Махмудович, доктор экономических наук, профессор

Олимов Ширинбой Шарофович, доктор педагогических наук, профессор

Чариев Иргаш Тураевич, доктор педагогических наук, профессор

Киямов Нишон Содикович, доктор педагогических наук, профессор

Шомирзаев Махматмурод Хурамович, доктор педагогических наук, профессор

Рузиева Дилноза Исомжоновна, доктор педагогических наук, профессор

Курбонова Гулноз Негматовна, доктор педагогических наук (DSc), профессор

Тухсанов Кахрамон Рахимбоевич, доктор филологических наук (DSc), профессор

Назаров Акмал Мардонович, доктор психологических наук (DSc), профессор

Дилова Наргиза Гайбуллаевна, доктор педагогических наук (DSc), профессор

Жумаев Рустам Ганиевич, доктор философии политических наук (PhD), доцент

Нуруллоев Фируз Нумонжонович, доктор философии педагогических наук (PhD)

Навруз-заде Лайли Бахтиёровна, доктор философии экономических наук (PhD), доцент

Файзиева Умида Асадовна, доктор философии педагогических наук (PhD), доцент

Халикова Умида Мировна, доктор философии педагогических наук (PhD), доцент

PEDAGOGICAL SKILLS

The scientific-theoretical and methodical journal

№ 12, 2024

By the decision of the Higher Attestation Commission under the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan dated December 29, 2016, the journal was included in the list of publications recommended for publishing scientific results of articles in the areas of «Pedagogy» and «Psychology».

The journal was founded in 2001.

The journal is published 12 times a year.

The journal is registered by the Bukhara Department of the Agency for Press and Mass Communication of Uzbekistan.

The certificate of registration of mass media № 05-072 of 22 February 2016

Founder: Bukhara State University

Publish house: 200117, Uzbekistan, Bukhara, Muhammad Ikbol Str., 11.

E-mail: nashriyot_buxdu@buxdu.uz

EDITORIAL BOARD:

Chief Editor: Pedagogical Sciences of Pedagogy, Prof. Bakhtiyor R. Adizov.

Editor: Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Nigora Z. Sayfullaeva

Doctor of Economics Sciences Prof. Obidjon X. Xamidov

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Uzokboy Sh. Begimkulov

Doctor of Economics Sciences, Prof. Bakhtiyor N. Navruz-zade

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Holboy I.Ibragimov

Doctor of Physical and Mathematical Sciences (DSc), Prof. Tulkin Kh. Rasulov

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Yelka K. Yanakieva (Bulgaria)

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Andrienko Yelena Vasilyevna (Russia)

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Romm Tatyana Aleksandrovna (Russia)

Candidate of Psychology, Vera P. Chudakova (Kiev, Ukraina)

Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Prof. Alijon R. Hamroev

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Siddik K. Kahhorov

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. M. Mahmudova

Doctor of Psychology, Prof. Vladimir V. Kozlov (Yaroslavl, Russia)

Doctor of Technical sciences, Prof. Zakirkhodja A. Tadjikhodjaev

Doctor of Technical sciences, Prof. Mukhtor R. Amanov

Doctor of Philology, Prof. Darmon S. Uraeva

Doctor of Physical and Mathematical Sciences, Prof. Durdimurod K. Durdiev

Doctor of Economics, Prof. Nasir N. Mahmudov

Doctor of Pedagogical Science, Prof. Shirinboy Sh. Olimov

Doctor of Pedagogical Science, Prof. Irgash T. Chariev

Doctor of Pedagogical Science, Prof. Nishon S. Kiyamov

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Maxmatmurod X. Shomirzaev

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Dilnoza I. Ruzieva

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Gulnoz N. Qurbanova

Doctor of Philology, Prof. Qahramon R. Tuxsanov

Doctor of Psychology, Prof. Akmal M. Nazarov

Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Prof. Nargiza G. Dilova

PhD in Political Sciences, Doc. Rustam G. Jumaev

PhD in Pedagogical Sciences, Firuz N. Nurulloev

PhD in Economics Sciences, Doc. Layli B. Navruz-zade

PhD in Pedagogical Sciences, Doc. Umida A. Fayzieva

PhD in Pedagogical Sciences, Doc. Umida M. Khalikova

24.	PANJIYEV Ulug‘bek Rustamovich	Texnika oliy ta‘lim muassasalarida ekologik ta‘lim muammolarini o‘rganishning metodologik jihatlari	121
25.	RAMAZONOV Jahongir Djalolovich, NEMATOVA Maftuna Ismatovna	Yoshlar dunyoqarashida axborot ta’sirlarining ijtimoiy xususiyatlari	125
26.	RAXMATOV Mirzo Mukimovich	Bo‘lajak informatika o‘qituvchilarning kasbiy kompetentligini dasturlash tillari orqali rivojlantirish modeli	129
27.	RAZAKOVA Rayxan Saylaubekovna	Keksalik davrida insonning kognitiv sohasi namoyon bo‘lish xususiyatlari	134
28.	SADIKOVA Yulduz Kamolovna	Stem bo‘yicha jahon va mahalliy tajribani ko‘rib chiqish-ta‘lim	138
29.	SADIYEVA Sadoqat Alijonovna	Turli ta‘lim bosqichlarida tahsil oluvchi talabalar kasbiy identifikatsiyasining xususiyatlari	142
30.	SAIDOVA Gulchiroy Shokirovna	Bo‘lajak kasb ta‘limi o‘qituvchilarini o‘zini o‘zi anglashda psixologik mexanizmlar	146
31.	SALOMOV Fuzuli Jamolovich	Oliy ta‘lim muassasalarida talabalar pedagogik salohiyatini nazariy va amaliy jihatdan rivojlantirishda mahorat darslarining ahamiyati	150
32.	SANAYEVA Surayyo Bobonazarovna	Auditoriyadan tashqari jarayonda talabalar umumkasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning nazariy asoslari	154
33.	SATTOROVA Maftuna Abdug‘affor qizi	Kreativ yondashuv asosida mashg‘ulotlarni tashkil etishda tarbiyachilarning pedagogik mahorati	159
34.	SHABONOVA Shakhnoza Bakhriddinovna	Theoretical foundations of the formation of emotional stability of future english language teachers	164
35.	SUYAROVA Mavjuda Ergashevna	Integrating technology into educational process: challenges and opportunities	168
36.	TASHBAYEVA O‘g‘ilshod Abduvohidovna	O‘qituvchilarni intellektual rivojlantirish jarayoni - pedagogik muammo sifatida	172
37.	TO‘XTAYEVA Munira Omonovna, JUMAYEVA Gulruxsor Erkin qizi	Xorijiy ta'lim tizimida maktab o'quvchilarining tanqidiy fikrlashini rivojlantirish texnologiyalari	176
38.	UMAROVA Dilafruz Anvarovna	Talabalarda noverbal muloqot ko‘nikmalarini shakllantirish	182
39.	USMONOV Abdulla Abdumannopovich	Talabalar faoliyatida ilmiy ijod va ilmiy tadqiqot masalalari	186
40.	XAMDAMOV Botirali Yokubjon o‘g‘li	Mediata'limning metod va usullaridan foydalanishning predmetli ta'limdagi o'rni	190
41.	ДУШАНОВА Садокат Маматкуловна	Конструирования пола человека в виде гендера: маскулинного, фемининного или андрогинного	194
42.	КАЛЕКЕЕВА Тамара Туркменбаевна	Таълим тизимида педагогик технологияларнинг қўлланилиши	198
43.	ХАЛИКОВА Умида Миловна	Теория и методика совершенствования научно-исследовательской деятельности студентов высших учебных заведений	202
44.	RAZAKOVA Rayxan Saylaubekovna	Keksalik davridagi biologik va ijtimoiy-psixologik o‘zgarishlarning o‘zaro bog‘liqligi	209
45.	MIRZAAXMEDOVA Gulshanoy Mansurjon qizi	Xorij tadqiqotlarida bo‘lajak o‘qituvchilarda analitik tafakkurni rivojlantirish texnologiyasining yoritilishi	213
46.	QURBONOVA Zilola Ismoil qizi	Bolalarni maktabga tayyorlashning psixologik jihatlari	218
47.	YERGESHEVA Nazira Turalbaevna	Oliy ta‘lim muassasalarida iqtisod ta‘lim yo‘nalishlarida ingliz tili va mazmun integratsiyasi yondashuvining (clil) o‘quv jarayonidagi ahamiyati va istiqbollari	222
48.	TESHAYEV Azizbek To‘ynor o‘g‘li	Talabalarining ijtimoiy faol fuqarolik kompetentligini rivojlantirishda "O‘zbekiston tarixi" fanini o‘qitish metodikasini takomillashtirish	226
49.	MIRZAAXMEDOVA Gulshanoy Mansurjon qizi	Bo‘lajak o‘qituvchilarda analitik tafakkurni rivojlantirishning pedagogik usullari	231

**OLIIY TA'LIM MUASSASALARIDA IQTISOD TA'LIM YO'NALISHLARIDA INGLIZ TILI
VA MAZMUN INTEGRATSIYASI YONDASHUVINING (CLIL) O'QUV JARAYONIDAGI
AHAMIYATI VA ISTIQBOLLARI**

*Yergesheva Nazira Turalbaevna,
Toshkent Davlat sharqshunoslik universiteti
1- kurs tayanch doktoranti*

Ushbu maqolada ingliz tilini o'qitishda CLIL yondashuvini qo'llash afzalliklari va kelajakdagi ta'lim jarayonlaridagi istiqbollari ko'rib chiqilgan. Bu yondashuv orqali iqtisod ta'lim yo'nalishi talabalarining kommunikativ va kasbiy mahorati bilim va ko'nikmalarini oshirish uchun samarali mashqlar va lohiyalardan foydalanish keltirilgan. Mazkur yondashuv orqali samarali mashqlar, loyihalar va interaktiv dars metodlaridan foydalanish talabalar o'rtasida nafaqat iqtisodiyotga oid bilimlarni, balki xalqaro kommunikatsiya ko'nikmalarini ham oshiradi. Misol uchun, talabalar iqtisodiy matnlarni o'qish va tahlil qilish, iqtisodiy loyihalarni ishlab chiqish, raqamli platformalarda taqdimotlar qilish orqali o'z bilimlarini mustahkamlaydi.

Kelajakda CLIL yondashuvi ta'lim jarayonlarida yanada keng qo'llanilishi kutilmoqda. Xususan, iqtisodiyot va xorijiy tillarni integratsiyalash orqali xalqaro sertifikatlash dasturlarini rivojlantirish va ta'lim texnologiyalarini CLIL bilan uyg'unlashtirish istiqbollari yuqori baholanadi.

Kalit so'zlar: mazmun, bilingval maqsad, kasbiy, kommunikativ, kognitiv

**THE IMPORTANCE AND PROSPECTS OF THE ENGLISH LANGUAGE AND CONTENT
INTEGRATION APPROACH (CLIL) IN THE EDUCATIONAL PROCESS IN ECONOMIC
EDUCATION FIELDS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS**

This article discusses the advantages of applying the CLIL (Content and Language Integrated Learning) approach in teaching English and its prospects in future educational processes. This approach plays a crucial role in enhancing the communicative and professional skills of students in the economics field of study. In particular, students not only master economic terms and concepts in a foreign language but also develop the ability to apply them in practical activities. Through this approach, effective exercises, projects, and interactive teaching methods improve students' knowledge of economics as well as their international communication skills. For example, students strengthen their knowledge by reading and analyzing economic texts, developing economic projects, and delivering presentations on digital platforms.

In the future, the CLIL approach is expected to be more widely used in educational processes. Specifically, the integration of economics and foreign languages, the development of international certification programs, and the alignment of educational technologies with CLIL are highly anticipated.

.Keywords: content, bilingual goal, professional, communicative, cognitive.

**ЗНАЧЕНИЕ И ПЕРСПЕКТИВНОСТИ ИНТЕГРИРОВАННОГО ПОДХОДА
АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА И СОДЕРЖАНИЯ (CLIL) В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ ПО
ЭКОНОМИЧЕСКИМ НАПРАВЛЕНИЯМ ОБРАЗОВАНИЯ В ВУЗАХ**

В данной статье рассматриваются преимущества применения подхода CLIL (Content and Language Integrated Learning) в обучении английскому языку и его перспективы в будущих образовательных процессах. Этот подход играет важную роль в повышении коммуникативных и профессиональных навыков студентов экономического направления. В частности, студенты не только овладевают экономическими терминами и концепциями на иностранном языке, но и развивают умение применять их на практике.

Благодаря этому подходу эффективные упражнения, проекты и интерактивные методы обучения способствуют улучшению знаний студентов в области экономики, а также их навыков международной коммуникации. Например, студенты укрепляют свои знания, читая и анализируя экономические тексты, разрабатывая экономические проекты и проводя презентации на цифровых платформах.

В будущем ожидается более широкое применение подхода CLIL в образовательных процессах. В частности, высоко оцениваются перспективы интеграции экономики и иностранных языков,

разработки программ международной сертификации и внедрения образовательных технологий, согласованных с подходом CLIL.

Ключевые слова: содержание, билингвальная цель, профессиональный, коммуникативный, когнитивный.

Globalashuv sharoitida lingvistik mahorat inson uchun juda muhim omil hisoblanadi. Ko'p tillarni biladigan shaxs madaniyat va til o'rtasidagi aloqa vositasi bo'lib bormoqda. Jamiyatning ichki talablari tufayli talabalarning chet tilini ravon bilishining ahamiyati doimiy ravishda oshib bormoqda. Muloqat qilish mahoratining yuqori darajada bo'lgan bitiruvchilarga xalqaro tashkilot va ilmiy, amadaniy, profesional hamjamiyatlarining qimmatli a'zolari bo'lish imkoniyatini beradi. Zamonaviy tizimning global tendentsiyalari inson hayoti va postindustrial jamiyatni ichkilashtirish bilan bog'liq bo'lgan ta'limni shakllantirish, yuqori darajadagi til bilimini talab qiladi. OTMda chet tilini o'rganish odatda 2-3 yilni talab qiladi. Muntazam til amaliyotining yo'qligi akademik pasayishga olib keladi, shu bilan birga bitiruvchilarning aksariyati chet tillarini bilishi ayniqsa ingliz tilini bilishi talab qilinadi. Bu iqtisod talabalari uchun to'g'ri keladi.

Kasbiy va kommunikativ mahoratni rivojlantirish uchun samarali texnologiyalardan biri fanni bitta xorijiy til bilan o'rgatish (CLIL) hisoblanadi. Universitetda o'qishning butun davri CLIL chet tillari va fanlarini birgalikda o'rganish, chet tilining barqaror darajasini saqlab qolish va uni yanada oshirish imkoniyatlarini beradi.

O'zbekiston oliy o'quv yurtlarida CLIL turli mutaxassisliklar talabalari uchun fanlarni o'qitishda qo'llanilsa maqsadga muvofiq bo'lardi. Tadqiqotimizning maqsadi CLIL modelini iqtisod fakulteti talabalari uchun ishlab chiqish va uni yana ham rivojlantirishdir. Hozirgi vaqtda fan va tilni birgalikda o'qitish tushunchalari turlicha talqinlari va Yevropa tadqiqotlarida 40 dan ortiq ta'riflar mavjud.

Fanni bitta xorijiy til bilan birga o'rgatish (CLIL) atamasi Yevropada joriy etilgan. 1990-yillarda EuroCLIC Network a'zolari, turli mutaxassislar, ta'lim ma'murlari, tadqiqotchilar va amaliyotchilarni guruhi tomonidan asos solingan. David Marsh ushbu guruhning eng ko'zga ko'ringan vakili hisoblanadi. U “Profiling European CLIL” kabi maqolalar muallifidir.

Shunday qilib, CLIL keng doiradagi ta'lim amaliyotlarini o'z ichiga olishi mumkin va bu amaliyotlar qo'shimcha til vositasida o'tkazilishi sharti bilan til ham, mavzu ham teng olib boriladi. Bu umumiy atama yondashuvlar xilma-xil, lekin qanday yondashuv bo'lishidan qat'i nazar, asosiy masala bu mavzu va mavzuga nima yo'l ko'rsatishidir.

CLILni LSPdan ajratib turadigan muhim xususiyatlardan biri uning yangili, muhimligi va kognitiv jihatdan qiyinligidir. Shunday qilib, CLIL takomillashtirilgan til o'rgatish emas. CLIL ning asosiy g'oyasi chet tilini ma'lum fan orqali, yoki fanni chet tili orqali o'rgatishdir

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, CLIL yuqori akademik natijalarni beradi va yangi avlod shaxsining rivojlanishiga hissa qo'shadi. CLIL joriy etilishi raqobatbardosh mutaxassis uchun zarur bo'lgan malakalarning shakllanishiga olib keladi. Mavzu faol va interfaol usullar yordamida o'rganiladigan chet tilidagi fan o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi, zarur mahoratlarni shakllantirish va muhim natijalarni egallashni rag'batlantiradi

Avvalo, “integratsiya” tushunchasini batafsil ko'rib chiqish zarurati tug'iladi. “Integratsiya” atamasi lotincha “integratsiya” so'zidan kelib chiqqan bo'lib, “qayta tiklash” ma'nosini bildiradi: bu ba'zi elementlarning bir butunlikka birlashuvidir. 1980-1990 yillarga borib taqaladigan zamonaviy pedagogik integratsiyaning birinchi ta'riflaridan biri Zverev va Maksimovaga (1981) tegishli:

“Integratsiya - bu o'zaro bog'liq, yaxlit birlikni yaratish jarayoni va natijasidir. Ta'lim jarayonida integratsiya turli fanlarning elementlarini bir sintezlangan kursda (mavzu, dasturning predmet bo'limi) birlashtirish orqali amalga oshiriladi; turli fanlarning ilmiy tushunchalari va usullarini umumiy ilmiy tushunchalar va bilish usullariga birlashtirish; fanlararo ta'lim muammolarini hal etishda fanlar asoslarini umumlashtirish kabilardir”

Umuman olganda, “integratsiya” tushunchasi olimlar tomonidan ilmiy tushunchalar umumiy ma'no va o'qitish usullari bilan bog'langan bir fanga bir nechta fanlarning kombinatsiyasi sifatida ta'riflanadi (Tyunnikov, 1988). Pedagogika fanlari doktori Sova (2005) ta'kidlaganidek, integratsiya jarayoni - bu ob'ektni tizimli o'rganishni o'z ichiga olgan bilimlarning yaxlitligiga fanlararo harakati bo'lib, har qanday o'zaro ta'sir qiluvchi bilim tizimlaridagi o'zgarishlarning mantiqiy natijasi sifatida namoyon bo'ladi va bilim manbai va ularning integratsiyalashuvida yangi tendentsiyalarning paydo bo'lishi hisoblanadi. Popel (2015) fikriga ko'ra, integrallashgan o'qitish jarayonining strukturasi integratsiyalashgan kontseptual bilimlarni, integratsiyalashgan ko'nikmalarni, nutq oldidan integratsiyalashgan til ko'nikmalarini, integratsiyalashgan nutq ko'nikmalarini o'z ichiga oladi.

Ko'pchilik faylasuf olimlar integratsiyaning bunday tomonlarini ko'rsatadilar: integratsiya alohida elementlar o'rtasida ma'lum birlikka olib keladigan bog'lanish jarayoni sifatida tasvirlanadi (Kondakov, 1975; Levin, 1987; Ursul, 2004); birlashgan tizim qismlarining o'zaro bog'liqligi, o'zaro bog'liqligi holati (Afanasyev, 1990; Kedrov, 1984); tizim elementlarining o'zaro ta'siri natijasida ularning to'liq birlashishi va yangi “integratsion sifatlar” paydo bo'lishiga olib keladi (Markaryan, 2004; Fedoseev, 1986)

Integratsiyalashgan o'qitishni ikkita faoliyat turi bo'yicha bir vaqtning o'zida bilim olish va ko'nikmalarni rivojlantirishga imkon beradigan umumiy protsessual birlikda ikkita ta'lim ya'ni kasbiy va chet tili jarayonining sintezi deb hisoblagan Martynova (2010) nuqtai nazarini tadqiq etamiz. Integratsiyalashgan ko'nikmalar chet tili materiali asosida integratsiyalashgan kursni o'rganish qobiliyatini o'z ichiga oladi, bu kursning mazmuniga ustunlik qiladi va chet tilidagi nutq faoliyatiga e'tiborni nazorat qiladi. Bir-biriga bog'liq bo'lgan fanlarning qismlarini bir-biriga va asosiy fanning tegishli qismlariga integratsiyalashganda, bir xil o'quv jarayonida o'rganilishi kerak bo'lgan yangi megafan paydo bo'ladi, bu shuni anglatadiki:

1) O'quv jarayoni “monojarayonlar” toifasiga taalluqli bo'ladi, bu bir xil maqsadlarga ega bo'lgan jarayonlar; bir xil mavzu mazmuni (birlashtirilgan bo'lsada); ta'lim mazmunining bir xil tarkibiy qismlari: bilim va ko'nikmalar; bir xil usullar va o'qitish vositalari; o'qitish natijalarini monitoring qilish va baholashning umumiy usullari;

2) o'rganish predmeti “monosub'ektlar” toifasiga taalluqli bo'lmaydi, u “integratsiyalashgan” deb hisoblanadi, lekin yagona fan birligi sifatida o'rganiladi (Martynova, 2016.). So'nggi yillarda o'qitishga integratsiyalashgan yondashuv bo'yicha har qanday hujjatlashtirilgan ko'plab nashrlar paydo bo'ldi.

Sharqshunoslik universitetining Tashqi siyosat va Xalqaro iqtisodiy munosabatlar institutining 2 kurs yapon-ingliz guruhida ingliz tili ikkinchi xorijiy til sifatida o'qitiladi hamda shu yo'nalish uchun quyidagicha CLIL yondashuvi asosida dars jarayonlarida tashkil etiladi.

Mazmun (Content): Talabalar iqtisodiyotga oid nazariyalarni o'rganadi.

Til (Language): Fanni tushunish uchun zarur bo'lgan til qobiliyatlarini rivojlantiradi (leksika, grammatika va kommunikativ ko'nikmalar).

O'rganish mahoratlari (Learning Skills): Talabalar murakkab tushunchalarni tahlil qilish va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Madaniyat (Culture): Iqtisodiyotning xalqaro madaniy kontekstlari bilan tanishtiradi.

Hamda dars jarayonida quyidagi mashqlar beriladi:

1. Terminologik lug'atni kengaytirish mashqi

Mashq turi: Juftlash

Ko'rsatma: Quyidagi iqtisodiyot terminlarini inglizcha tushunchalari bilan juftlang.

O'zbekcha	Inglizcha
Narx elastikligi	Price elasticity
Xususiyashtirish	Privatization
Raqobat bozori	Competitive market
Taklif va talab	Supply and demand
O'zgaruvchan xarajatlar	Variable costs

Natija: Talaba iqtisodiy terminlarni ingliz tilida o'rganadi.

2. 2. Matnni tahlil qilish

Mashq turi: Matnni o'qish va savollarga javob berish

Matn: *"In a competitive market, the price of goods is determined by the forces of supply and demand.*

When supply exceeds demand, prices tend to decrease. Conversely, when demand exceeds supply, prices rise. Elasticity measures how much the quantity demanded or supplied responds to changes in price."

Savollar:

1. What determines the price of goods in a competitive market?
2. What happens when supply exceeds demand?
3. Define "elasticity" in economic terms.

Natija: Talaba iqtisodiy matnlarni tahlil qilib, ingliz tilini amaliy o'rganadi.

3. Jadval va diagrammalar bilan ishlash

Mashq turi: Jadvalni tahlil qilish va muhokama

Ko'rsatma: Quyidagi talab va taklif jadvalini o'rganing va savollarga javob bering:

Narx (\$)	Talab (unit)	Taklif (unit)
10	50	20

Narx (\$)	Talab (unit)	Taklif (unit)
20	40	40
30	30	60

Savollar:

1. At what price is the market in equilibrium?
2. What happens if the price is set at \$10?
3. How would you describe the surplus or shortage in the market?

Natija: Talaba iqtisodiy ko'rsatkichlarni ingliz tilida tushunishni o'rganadi.

4. Muammoli vaziyatni tahlil qilish

Mashq turi: Guruh muhokamasi

Scenario: "A government decides to introduce a price ceiling on bread to make it more affordable.

Analyze the possible economic consequences of this decision using the concepts of supply and demand."

Ko'rsatma: Guruh bo'lib, quyidagi savollarni muhokama qiling:

1. What is a price ceiling?
2. How might this policy affect producers and consumers?
3. Suggest alternative policies.

Natija. Talaba iqtisodiyot tushunchalarini real hayotda qo'llashni o'rganadi.

Shunday xulosa qilish mumkinki, mehnat bozorida muvaffaqiyatli raqobatlasha oladigan mutaxassis bo'lish uchun talabalar bir vaqtning o'zida ikki turdagi faoliyat bo'yicha bilim va ko'nikmalarni egallashlari kerak: kasbiy va chet tili. Bunday mazmun va tilni integratsiyalashgan o'qitishning o'quv jarayonida biz tomonidan alohida ajratilgan bosqichlari quyidagilardan iborat: lingvistik-terminologik, informativ-kommunikativ, chet tili va operativ. Integratsiyalashgan ta'lim jarayonining sintezlangan elementlariga sintezlangan o'quv maqsadlari, o'rganilayotgan mavzular elementlari, o'qitish mazmunining tarkibiy qismlari, o'qitish usullari va ta'lim natijalarini nazorat qilish kiradi. Ularning barchasi bir vaqtning o'zida ikki turdagi faoliyatda bilim olish va ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi: kasbiy va chet tili.

Adabiyotlar:

1. Coyle, D., Hood, P., & Marsh, D. (2010). *CLIL: Content and Language Integrated Learning*. Cambridge University Press.
2. Marsh, D. (Ed.). (2002). *CLIL/EMILE: The European Dimension – Actions, Trends, and Foresight Potential*. European Commission.
3. Lasagabaster, D., & Sierra, J. M. (2009). Language Attitudes in CLIL and Traditional EFL Classes. *International CLIL Research Journal*, 1(2), 4-17.
4. И.Д.Зверев, В.Н. Максимова, Т.Л. Ильина. Межпредметные связи в современной школе / - М.: Педагогика. 1981. - 160 с.
5. Levin, J. R. (1988). Elaboration-Based Learning Strategies: Powerful Theory = Powerful Application. *Contemporary Educational Psychology*, 13, 191-205.
6. Yergesheva.N.T (2022) The overview of the definitions in Content language integrated learning. *Til o'qitish : Yangi yondashuv va innovatsiyalar* 68-71